

Virpi Kankaanpää
Turun ammattikorkeakoulu
Joukahaisenkatu 3 A
FIN-20520 Turku, Finland
Tel +358 44 9072 061
E-mail virpi.kankaanpaa@turkuamk.fi

KÄYTÄNNÖN ESIMERKKEJÄ VERKOSTOISTA

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla tuskin on juhlapuhetta, jossa ei mainita verkostoja tai verkostoitumista, varsinkaan korkeakoulukentällä. Mitä verkostoituminen sitten käytännössä on ja mitä keinoja verkostojen ylläpitämiseen uudet viestintäteknologiat tarjoavat? Tässä artikkelissa luodaan katsaus verkostoihin neljän esimerkkitapauksen avulla. Näyttelijä ja yrittäjä Tuija Piepponen käyttää reaali maailman kontakteja ja Facebookia, hoitotyön yliopettaja Heikki Ellilä on verkostoitunut kansainvälisesti eurooppalaisen sähköpostilistan ja aktiivisen tutkimustyön avulla, projektipäällikkö ja tutkija Mikael Collan ylläpitää asiantuntijaverkostoaan LinkedIn-verkostopalvelun avulla. Verkkopedagogiikan asiantuntija Anu Havisto kannustaa opiskelijoita sosiaalisten verkkojen ja tietotekniikan käyttöön verkko-opetuksen avulla. Lopuksi nostan esiin muutamia verkostoimiseen olennaisesti liittyviä teemoja, jotka tulisi huomioida yhä painokkaammin korkeakouluyhteisöissäkin.

Verkostoja veispuukissa

Näyttelijä, ilmaisutaidon kouluttaja Tuija Piepponen on taiteen ja viihteen monitoimimainen sekä yrittäjä. Tuija Piepponen tunnistaa verkostojen tarpeellisuuden. Hänen mukaansa verkostot ovat kaiken yritystoiminnan perusta: asiakkuudet perustuvat verkostoihin. Yksi työ poikii toisen, se tuottaa taas uuden ja niin ketju kasvaa.

Yhdistys- ja järjestötoiminta antaa varsinkin aloittelevalle yrittäjälle hyvät mahdollisuudet hankkia suhteita. Oman alan järjestöissä tapaa muita samoista aiheista kiinnostuneita ihmisiä. Kansalliset ja kansainväliset naisverkostot tukevat erityisesti naisten toimintaa työelämässä. Tuija Piepponen kuuluu mm. UNIFEMiin ja usein on tekemisissä naisyrittäjätoiminnan kanssa. Yrittäjäyhdistykset ovat hänen mielestään välttämättömiä apuverkostoja varsinkin aloittelevalle yrittäjälle. Tapaamisissa ja yhteisissä tilaisuuksissa kontaktit kasvavat ja näkökulma laajenee.

Yrittäjän pitää näkyä ja kuulua. Facebook toi ennennäkemättömät mahdollisuudet näkyvyyden laajentamiseen. Piepposella on yli 1000 Facebook-kaveria ja lisää tulee koko ajan. Facebook on kustannuksiltaan kevyt, reaaliaikainen väylä tiedottaa, saada palautetta ja olla yhteydessä asiakkaisiin - ystävien tapaamisen ohella. Piepponen mainitsee Facebookin hyötynä esimerkiksi mahdollisuuden viestittää tapahtumista. Kun hän laittaa virtuaaliseen ilmoituksen tulevasta toripäivästä, on se välittömästi tuhannen ihmisen nähtävillä. Kommenttien kautta on mahdollisuus saada tietoa, jota voi hyödyntää vaikka asiakastilaisuuksien tai palvelutarjonnan suunnittelussa. Kansainväliset yritykset ovat jo pitkään ylläpitäneet asiakasverkostoja Facebookissa saadakseen suoraan asiakaspalautetta mm. tuotekehittelyn tueksi. Yritys voi Facebook-faniryhmän avulla tuoda esiin yksilöllisyyttä, erottuvuutta ja trendikkyyttä. Facebook-maailmassa on ihan luonnollista kuulua Fazerin sininen -ryhmään tai Tuija Piepposen fanijoukkoon, puhumattakaan kantaaottavammista ryhmistä.

Mikroyritykset voisivat hyödyntää Facebookin ryhmätoiminnallisuuksia yhä enemmän asiakas- ja kohderyhmien analysointiin. Facebook lanseerasi pari vuotta sitten maksullisen teknologian, joka antaa yrityksille mahdollisuuden rakentaa räätälöityjä sivustoja Facebookin sisälle (ks. Facebook ads). Käyttäjät voivat ryhtyä yrityksen sivuston faneiksi ja ryhtyä huomaamattaankin mainostamaan yrityksen tuotteita.

Tuija Piepponen korostaa kuitenkin aitojen ihmissuhteiden välttämättömyyttä elämässä, niin henkilökohtaisessa kuin yrityselämässäkin. Yrittäminen ja verkostojen muodostaminen on itsensä esille ja likoon laittamista – Rohkeita hyppyjä veteen, kuten Piepponen toteaa. Nuorten pitää saada konkreettisia kokemuksia, joita voi hyödyntää oman identiteetin rakentamisessa ja suhdeverkostojen luomisessa. Ammattikorkeakoulutuksen pitäisi siis sisältää aitoja tunteita ja kokemuksen kautta syntyneitä taitoja, jotta pystytään tukemaan opiskelijaa ammatilliseen kasvuun verkostoituneessa maailmassa.

Sähköpostilistalla kansainvälisiin verkostoihin

Yliopettaja, FT Heikki Ellilä Turun ammattikorkeakoulusta kertoo toimintansa kansainvälisessä asiantuntijaverkostossa lähteneen liikkeelle sähköpostilistasta, johon hän liittyi vuonna 1996. Postilista on tarkoitettu mielenterveyshoitotyön asiantuntijoille ja sitä ylläpitää nykyään City University London. Ellilän mukaan sähköpostien kautta hänelle avautui kokonaan uusi näkökulma kansainvälisen hoitotyön kehittymiseen. Verkosto koostuu saman alan asiantuntijoista professoreista sairaanhoitajiin ja tutkijoihin. Suomalaisia ei Ellilän mukaan ole listalla hänen lisäkseen kuin yksi toinen. Se kertonee

kansainvälistymisen tilasta Suomessa hoitoalalla. Asiasta puhutaan, mutta harvalla on toimivia kansainvälisiä suhteita. Hoitotyö koetaan perinteisesti paikkaan ja vallitsevaan kulttuuriin liittyväksi toiminnaksi, eikä kansainvälistymistä ehkä ole painotettu riittävästi.

Mielenterveyshoitotyö on Suomen kokoisessa maassa pieni tieteenala. Siksi Ellilä korostaa, että on välttämätöntä tarkastella avoimia kysymyksiä kansainvälisessä kontekstissa. Verkosto tarjoaa konsultointia, nopeita ja luotettavia vastauksia kysymyksiin. Ennenkaikkea yhteistyö tuo mahdollisuuden peilata omia tilanteita ja ratkaisuja muiden maiden käytänteihin. Verkostosta saa varmistusta suunnitelmiin ja idoita uusiksi toimintatavoiksi.

Ellilä ei käytä sosiaalisen median välineitä yhteydenpitoon, vaan luottaa puhelimeen ja sähköpostiin. Suorat kontaktit ovat tehokkaimpia. Kun on tavannut esimerkiksi konferenssissa ja keskustellut siellä, on helpompi lähettää sähköpostia ja pyytää konsultaatiota tai näkökulmaa. Ellilä korostaa, että aktiivisuus ei ole nykyään välineistä kiinni, vaan omasta käyttäytymisestä: pitää olla kiinnostunut muista ihmisistä, havainnoida, vertailla ja tehdä keskustelunavauksia. Toisaalta pitää olla riittävää sensitiivisyyttä ja vieraiden kulttuurien tuntemusta, jotta osaa säätää oman toimintansa toisen kulttuuristaan sopivaksi. Itsetuntemus helpottaa toimintaa. Kun tiedostaa oman asiantuntijuustasonsa, voi toimia verkostossa luotettavana yhteistyökumppanina.

Henkilökohtaisuus kuuluu kansainväliseen toimintaan. Pitää olla valmis antamaan ja näyttämään itsestään jotain. Konferenssien gaalailallisilla pitää verkostoitua ja harrastaa small talkia vieraiden ihmisten kanssa. Heikki Ellilän mukaan riskinotto kannattaa. Kansainväliset verkostot rikastuttavat elämää – sekä työtä että vapaa-aikaa.

LinkedIn – Asiantuntijoiden verkostomedia

KTT Mikael Collan, projektipäällikkö ja tutkija (IAMSR, Åbo Akademi) ylläpitää ammatillisia verkostoja LinkedIn-profiilin avulla. Hän kokoaa LinkedIn-verkostoa kutsumalla mukaan pääasiallisesti eri työtehtävissä tapaamiaan henkilöitä. Collan on tehnyt päätöksen olla avaamatta muiden sosiaalisten verkostomedioiden käyttäjätunnuksia. Hän epäilee, ettei pystyisi ylläpitämään niitä kaikkia. LinkedIn-sivusto on Collanin kokemusten mukaan työelämään profiloitunut "no-nonsense"-palvelu päinvastoin kuin esimerkiksi Facebook. Erityisesti yhteystietojen ja verkostoon kuuluvien henkilöiden statuksen seuraaminen on helpottunut huomattavasti LinkedIn-palvelun avulla.

Asiantuntijoiden työnkuvat ja vaikutusalueet on helppo saada selville, jos henkilö päivittää profiiliaan säännöllisesti. Collan on todennut profiilit hyödyllisiksi tarvitessaan työhön liittyvää informaatiota.

Mikael Collan hyödyntää työverkostoja useimmiten nopean tiedon saamiseen. Kun eteen tulee ongelma, johon tarvitaan toinen näkökulma tai lisätietoa, verkostosta löytyy yleensä alan asiantuntija. Soittamalla tai viestittämällä muulla tavoin voi sitten kysyä mielipidettä tai lisätietoa asiantuntijalta. Oman verkoston ihmiset ovat luotettavampia tiedon lähteitä kuin anonymisti Googlen kautta saatu tieto. Hakukoneet ja verkkowikit ovat pullollaan tietoa, mutta jos tiedon alkuperä on epäselvä, siihen on vaikea luottaa. Verkoston suositukset, ajatukset ja kokemukset ovat arvokkaita. Toisten asiantuntijoiden kokemuksista voi ammentaa tietoja, joten kaikkea ei tarvitse opetella itse kantapäähän kautta. Verkostosta tuleva tieto on myös edullista eli yleensä ilmaista.

Verkostoista saatava hyöty on kouriintuntuvaa esimerkiksi tutkimustyössä. Kollegojen kokemusten avulla voi säästää työpäiviä, esimerkiksi valitsemalla oikean menetelmän. Hiljainen tieto siirtyy keskustelujen kautta. Lisäksi verkosto toimii tutkijoille sparrausapuna. Kirjoitustyö on yksinäistä, joten verkostosta saa tukea. Mikael Collan korostaa vastavuoroisuuden merkitystä yhteistyössä. Itsellä pitää olla valmiuksia antaa. Kun antaa, voi myös itse saada.

Sometu ja muut sosiaaliset mediat: oppijoiden virtuaaliset kohtaamispaikat

Sometu - sosiaalinen media oppimisen tukena on marraskuussa 2007 perustettu avoin verkosto, joka kokoaa yhteen sosiaalisesta mediasta ja oppimisesta kiinnostuneita tahoja. Verkoston jäsenenä on kirjava joukko ihmisiä: opettajia, yrittäjiä, tutkijoita, opiskelijoita ja kansalaisaktivisteja. Sometun jäseniä yhdistää kiinnostus sosiaaliseen mediaan ja sen mahdollisuuksiin uudistaa toimintamalleja opetusallalla.

Turun ammattikorkeakoulussa työskentelevä Anu Havisto on atk-suunnittelija ja verkkopedagogiikan asiantuntija. Hän löysi Sometun syksyllä 2008 ja on siitä asti ollut koudessa verkostoon. "Sosiaalisen median työkalujen avulla mahdollistuvat uudet toimintatavat niin opiskelussa, opetuksessa, työssä, yrittämisessä, vapaa-ajassa kuin yhteiskunnallisessa vaikuttamisessakin" sanotaan Sometun opasteessa ja sen Havisto allekirjoittaa. Sometun parasta antia on sen avoin verkosto, joka koostuu erilaisista mutta kuitenkin

samanhenkisistä ihmisistä. Sometu tarjoaa erilaisia näköaloja oppimiseen: vinkkejä, kontakteja ja asiantuntijakeskusteluja. Maailma on muuttunut Internetin ja uuden tieto- ja viestintäteknologian ansioista uskomattoman paljon viimeisen vuosikymmenen aikana ja se pitää huomioida myös koulutuksessa. Etäopiskelu verkkoalustojen avulla on pienentänyt välimatkat ja häivyttänyt turhat rajat.

Anu Havisto on toteuttanut verkko-opintojaksoja lähes kymmenen vuoden ajan. Verkko-opetusta mainostetaan usein ajasta ja paikasta riippumattomaksi toiminnaksi. Havisto toteaa, että varsinkin aikaa verkko-opetuksen toteuttaminen kyllä vaatii. Tehokas oppiminen verkossa edellyttää opettajalta ja opetuksen järjestäjältä hyvin suunniteltua oppimiskehystä. Opintojakson rakenne pitää olla hiottu ja toimiva, jotta opiskelijan resurssit vapautuvat ajatteluun ja oppimiseen, eikä teknologian ihmettelemiseen. Verkkoalustan tekninen käytettävyys on tärkeää. Alustan ja palvelun pitää olla helppokäyttöinen ja kiinnostava toiminnoiltaan sekä graafiselta ilmeeltään. Sisällön pitää olla kiinnostavaa ja vastaanottajan näkökulmat huomioivaa. Nämä vaatimukset edellyttävät siis verkkokurssin toteuttajalta paljon työtä ja aikaa oppimisympäristön hiomiseen.

Onnistunut verkkoympäristö voi tarjota oppijalle ainutlaatuisia kokemuksia ja siten aitoa oppimista. Haviston kokemuksen mukaan oppimiskokemukset ovat tehokkaimpia kun oppija aktivoituu itse toimimaan. Verkkoympäristössä keskustelupalstat mahdollistavat kokemusten jakamisen ja työstämisen. Etänä tapahtuvassa työskentelyssä poistuu tiettyjä oppimisen esteitä, joita voi olla luokkahuonetilanteessa: ulkonäköön, puhetyyliin ja nonverbaaliin viestintään liittyvät piirteet jäävät pois ja merkitys rakennetaan sanojen perusteella. Tällöin saattaakin aktiivisimmaksi keskustelijaksi nousta sellainen henkilö, joka ei perinteisessä luokkatilanteessa saisi mielipidettään ilmaistua. Ryhmän suhteet voivat siis muodostua eri tavoin kuin kasvokkaistilanteessa.

Verkkoympäristöissä tapahtuva opiskelu edellyttää tiedon muodostumiseen osallistumista ja tiedon jakamista eri tavoin: kun ajatukset puretaan näppäimistön kautta esimerkiksi keskustelupalstalle kaikkien ihmeteltäväksi, on kokemus hyvin konkreettinen. Informaatiota pitää välittää kanssakeskustelijoille ja datasta tulee näkyvää, siitä muodostuu dokumentoitua tietoa. Keskusteluissa esiinnousevat kysymykset laajentavat näkökulmaa ja asia tulee ymmärretyksi paremmin. Oppimispäiväkirjat ja sähköiset muistiinpanot esimerkiksi keskustelupalstan tai blogin muodossa jättävät jäljen – päiväkirjoja voi selata myöhemmin helposti ja ajatusten kehittyminen dokumentoituu ja konkretisoituu.

Etänä tapahtuva viestintä saattaa myös avata väylät laajempaan tunteiden ilmaisemiseen. Virtuaalimaailmassa voi ottaa erilaisen roolin kuin kasvokkaistilanteessa (ks. esim. Heinonen 2008). Anu Havistollakin on kokemuksia siitä, miten opiskeluryhmä voi oppimistehtävän ohessa saavuttaa voimakkaan sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen tunteen. Vastoinkäymisistä ja ongelmista voidaan keskustella ja ryhmältä voi saada sellaista tukea, jota tavallisessa luokkatilanteessa ei synny. Monipuolinen opiskelumenetelmien käyttö luo mahdollisuudet entistä tiiviimpien ja laajempien opiskelijaverkostojen muodostumiseen. Ne taas ovat pohjana työelämän tuleviin asiantuntijaverkostoihin.

Verkostoista virtaa työelämään

Facebook on saanut kuuluisuutta varsinkin vapaa-aikaan liittyvänä verkostomediana. Facebook ylitti 300 miljoonan rekisteröityneen käyttäjän rajan syyskuussa 2009. YLEn toimitusjohtaja Mikael Jungner on tuonut Facebookin Suomen kansan keskuuteen tunnustamalla siellä milloin rakkauttaan, milloin työpaikkaansa liittyviä asioita. Jungnerin verkostomedioiden käyttö on ollut suomalaisille johtajille ainutlaatuista ja hänen Facebook-seinänsä lienee yksi Suomen seuratuimmista. Jungner ei pelkää julkisuutta eikä julkista keskustelua verkkomediassa. Julkisuusnäkökulman huomioiminen on välttämätöntä nykyään. Mitä verkostoituneempi on, sitä julkisempi henkilö myös on. 1000 Facebook-kaveria, 500 linkitystä asiantuntijoiden verkostomediassa tai aktiivinen toiminta yhdistyksissä, järjestöissä tai virtuaaliyhteisöissä vaikuttavat ihmisen yksityisyyden olemukseen.

Onko julkisuudesta ja salamannopeasti etenevästä tiedonkulusta jotain haittaa? Asiasta on keskusteltu kiihkeästi tänä syksynä mm. erään automerkin ja sen nykyään entisen markkinointijohtajan naisia koskeneiden lausuntojen vuoksi. Jos tieto ei kulkisi sosiaalisessa mediassa ja verkostoissa niin nopeasti, markkinointijohtajan lausunnot tuskin olisivat saaneet valtavaa julkisuutta, eivätkä ehkä olisi aiheuttaneet niin suurta mainekriisiä kuin nyt. Julkisuusaspekti pitää huomioida nykyään aina ja varsinkin Internet-pohjaisissa verkostoissa toimittaessa. Henkilökohtaisen julkisuuden hallintaa tulisi opettaa ja Internet-julkisuuden riskeistä pitäisi keskustella aktiivisesti korkeakouluyhteisöissä niin opiskelijoiden kuin henkilöstönkin keskuudessa.

Maapalloistuminen kutisti maailman. Suhdeverkot ovat laajentuneet oman kylän lähipiiristä reaaliaikaisiksi, tuhansia ihmisiä käsittäviksi kansainvälisiksi verkostoiksi. Tutkimus- ja kehitystoiminnan pitäisi lähtökohtaisesti olla kansainvälistä ja tuskin mikään liiketoiminta on enää kotimaassa tapahtuvaa.

Aktiivinen verkostoituminen edellyttää rohkeutta ja muutoshakuisuutta. Pitää olla valmis ottamaan kontaktia ja reagoimaan signaaleihin. Tätä korostivat kaikki neljä haastateltavaa. Korkeakoulujen haasteena on tarjota opiskelijoille riittävät konkreettiset valmiudet toimia kansainvälisissä verkostoissa. Aktiiviset oppimismenetelmät ja henkilöstön oma esimerkki lienevät parhaita keinoja levittää verkostopainotteisia toimintatapoja.

Sosiaalinen media ja Internet-viestintä edellyttävät uusien viestintätekniikoiden hallintaa. Tieto- ja viestintätekniikan perusteet pitäisi osata hyvin, jotta viestintä ei vesittyisi käytännön ongelmiin. Opiskelijoiden taidot oletetaan usein hyviksi, vaikka lähemmin tarkasteltuna tietoteknisissä perustaidoissakin voi olla puutteita (Ernvall ym. 2009). Tämä pitäisi huomioida opetussuunnitelmissa ja henkilöstön kouluttautumismahdollisuuksissa.

Uudet viestintätekniikat ovat laajentaneet myös tekstilajien valikoimaa. Nopea reaaliaikainen viestintä edellyttää erilaista luku- ja kirjoitustaitoa kuin perinteinen akateeminen viestintä ja tekstien tuottaminen. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskuksen julkaiseman tutkimuksen mukaan peruskoulun yhdeksännellä luokalla opettavien äidinkielen ja vieraiden kielten opettajien mediatottumukset ja tekstikäytännöt eroavat suuresti yhdeksäsluokkalaisten koululaisten käyttämistä medioista ja vapaa-ajan teksteistä (Luukka ym. 2008). Nuorten arki on vahvasti medioitunutta ja aikaa vietetään erityisesti sosiaalisen median parissa. Opettajien sosiaalisen median käyttö on kuitenkin usein vähäistä. Ammattikorkeakoulujen opetuksen haasteena on lisätä uusien viestintätapojen ja tekstilajien käyttöä opetuksessa.

Verkostojen muodostaminen ja virtuaaliverkostojen media- ja tekstikäytänteiden osaaminen on tätä päivää. Ammattikorkeakoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa pitää ottaa nämä näkökulmat huomioon. Ne vaikuttavat ainakin henkilöstön ja opiskelijoiden tehtävien kohdentamiseen, mitoitukseen ja ajankäyttöön sekä tieto- ja viestintätekniiseen infrastruktuuriin.

Lähteet

Ernvall S., Aaltonen R. ja Havisto A. 2009. AMK-opiskelijoilla heikot tietotekniikkavalmiudet. Tiedosta-lehti 3/2009. TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry. Saatavissa http://www.tieke.fi/julkaisut/tiedosta-lehti/?ARTICLE_NUM=38266&SINGLE_EMBED=12811 Luettu 13.9.2009.

Facebook. Saatavissa <http://www.facebook.com/> Luettu 13.9.2009.

Facebook ads. Saatavissa <http://www.facebook.com/advertising/> Luettu 13.9.2009.

Heinonen U. 2008. Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Pori: Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV.

Luukka M-R., Pöyhönen S., Huhta A., Taalas P., Tarnanen M., Keränen A. 2008. Maailma muuttuu – Mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraidenkielten tekstikäytännöt koulussa ja vapaa-ajalla. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Sometu. Sosiaalinen media oppimisen tukena. Saatavissa <http://sometu.ning.com/> Luettu 13.9.2009.

LinkedIn. Saatavissa <http://www.linkedin.com/> Luettu 13.9.2009.